

JOHAN RUDOLF THORBECKE

zeker niet eenvoudig in dit geval, omdat Thorbecke zich, eenmaal minister, om zo te zeggen gehaast heeft, zijn gevoel achter zijn verstand, zijn persoonlijkheid achter zijn ambt te verbergen. De zakelijke, de „houterige” Thorbecke treedt dan zozeer op de voorgrond, dat wij den gevoeligen, romantischen Thorbecke uit de Duitse tijd nauwelijks meer kunnen ontwaren. Hij, de voortreffelijke stylist, zweert „het woord” af: „Wacht op onze daden.” Sinds '49 gaat Thorbecke's geschiedenis op in die van zijn drie ministeries. Na '60 laat hij, bewust, den uitnemenden historicus in hem sterven. Het indringende stuk over zijn ouderen tijdgenoot Falck uit dat jaar is het laatste van zijn tiental *Historische Schetsen*. Het is geen toeval, dat Olivier, die in zijn *Herinneringen* op zoek was naar den mens, zegt: „den staatsman... voer ik slechts even aan”. Hij had gelijk. Nog slechts af en toe zien wij den mens, net genoeg om te weten, dat hij er nog was en ons af te vragen, waarom hij achter den minister is schuil gegaan. Het is Thorbecke-stijl, dat wij, tot voor kort, in ons Parlement, geen levens- en wereldbeschouwingen hoorden ten beste geven. „Levensbeschouwingen en godsdienstige opvattingen wenschte hij buiten het Parlement te houden”, zegt I. J. Brugmans in zijn Thorbecke-biografie terecht. „Dit blijkt duidelijk in zijn houding als minister tegenover Groen van Prinsterer, die niet moede werd van zijn beginselen te getuigen. Nooit heeft Thorbecke de discussie daaromtrent willen aangaan; naar zijn meening was Groen eigenlijk doorlopend buiten de orde”. Maar Brugmans heeft zich niet afgevraagd, hoe dit mogelijk was voor den man, die zeker veertig jaar lang zijn leven aan theoretische bespiegelingen gewijd had.

Wij zien nog een enkele maal den mens. Zo, in '66, wanneer hij, na de val van zijn tweede ministerie ('62—'66) weer ambteloos burger is en hij zich door zijn vrienden liet bewegen opnieuw een Kamerzetel te aanvaarden. „Deze quaestie”, schreef hij toen, „is niet zoozeer eene quaestie van verstand en betoog, als van hart en gevoel”. Zo in '69 bij de dood van zijn besten vriend en ambtgenoot van Justitie in zijn tweede ministerie. „Ik had mij stellig voorgenomen (bij de begrafenis) tegenwoordig te wezen”, zei hij tegen den broer van den overledene, „maar ik durf niet op mij zelven vertrouwen; ik zou mij niet goed kunnen houden.” Zo, nog sterker, na den dood van Adelheid, 19 jaar jonger dan hij toch, in Maart '70. „Aan alles”, schrijft de reeds zo vaak aangehaalde Olivier, de zoon, „was de schok merkbaar dien zijne zenuwen hadden ondergaan; hij was strakker geworden dan zijne vrienden hem ooit gekend hadden; hij was meer prikkelbaar of, beter gezegd, hij toonde meer prikkelbaarheid dan hij vroeger gedaan had, want, onder zijn schijnbaar flegma en zijne schijnbare gevoelloosheid, verborg Thorbecke een in werkelijkheid zeer prikkelbaar gemoed”. En zo ten slotte nog eens, voor het laatst, toen hij zich